

Dr. V. Oblak v Macedoniji.

Priobčil Fr. Vidic.

ko je potoval učeni naš rojak, žal, prerano umrli dr. V. Oblak po Macedoniji, da bi preiskal macedonska narečja po solunski okolici, se mu je pripetil za Turčijo ne posebno nenavaden dogodek, da ga je policija aretovala, sluteč v njem političnega vohuna. Vse njegovo prizadevanje, da vsaj toliko uredi razmere, da bi mogel nadaljevati svoj posel in izvršiti svojo zadačo, so bila brezuspešna; in vsega tega ni bil malo kriv naš — poslanik v Solunu. Odpotovati je moral Oblak takoj iz Turčije; niti ta želja se mu ni izpolnila, da bi obiskal samostan na gori Athos.

Listi so tedaj precej obširno poročali o tem dogodku. Pred kratkim pa je izšel v založbi »cesarske akademije znanosti na Dunaju« sad Oblakovega potovanja, temeljito filološko delo »Macedonische Studien«, prav pol leta po avtorjevi smrti. Tisk in korekturo je preskrbel vseučiliški prof. V. Jagić, ki je pridal dodatek (str. 128. do 156.), obstoječ iz pisem, katera je pisal Oblak svojemu učitelju, dvornemu svetniku, na Dunaj, in mu v njih izrazil svoje vtiske na turških tleh ter popisal važnejše momente iz svojega tamošnjega bivanja.

Ker pride ona znanstvena knjiga, ki je zgolj filološke vsebine, najbrže samo strokovnjakom v roke, a Oblakovo potovanje po Macedoniji bi utegnilo zanimati morda tudi širše občinstvo, zato sem izbral nekaj pisem ter jih podajam v slovenskem jeziku.

I.

V Solunu, dne 21. novembra 1891.

Velecenjeni gospod profesor!

Povsod umazanost in smrad, na vseh straneh grozovito kričanje; ne ljudje, le tuleče bestije, ki se podijo po dveh okoli ali pa se gonijo na oslu čepeč in kričeč. To so bili prvi, prav žalostni vtiski v Solunu. Čisto nič evropskega, nobene znane duše, s katero bi se lahko razgovarjal; da ne bi imel nikakršne odgovornosti, bi jo bil že davno iz tega ljubeznivega orijenta popihal. Sedaj sem se že nekoliko privadil in prenašam potrpežljivo vse, kar pride. Pred vsem se moram bolgarski praktično naučiti in potem čim preje z dialektičnimi študijami pričeti. Moje nade so se sesedle v tem oziru skoro do ničle. Tujec

se mora tu na deželi boriti z neverjetnimi težkočami, vsakdo ga smatra za — agenta. Od ravnatelja bolgarske gimnazije imam dovoljenje, da kot gost prisostvujem pouku v bolgarščini; eno uro sem že poslušal in spoznal, da macedonski učenci v pisni bolgarščini niso posebno trdni, vsaj v kvarti ne. Bolgarski profesorji so me prijazno sprejeli, in upam, da dobim pri njih — nekateri so Macedonci — kaj pojasnil o tukajšnjih razmerah. — — — Jastrebov mi je pripovedoval mnogo zanimivega o svojem potovanju po notranji Macedoniji. Absolutno nemožno je, prodreti do Debre; človeku bi šlo za glavo — to pa bi vendar še rad obdržal. Jastrebova samega, ki je potoval po teh pokrajinah le v varstvu raznih hajduških vodij, so skoro ustrelili. Neki hajduk, ki je umoril 17 ljudi, ga je spremljal kot »pošten čovjek«! Debro sem torej že črtal iz svojega programa. Pač pa je tu mnogo ljudi iz Debre in okolice; nekateri od njih so šele malo časa tukaj in so bili poprej le v svoji domovini; ti so torej zanesljivi objekti za preiskavanje. Jako rad bi prišel do Meglena v južni Macedoniji; ondotno narečje je še povsem neznan; vendar je potovanje tamkaj zopet nevarno, ker je pokrajina poseljena od poldivjih mohamedancev bolgarske narodnosti. —

Pravi križ je s knjigami. Zbornika bolgarskega ministrstva ni dobiti nikjer (mogoče da pri Jastu), prav tako ne »Periodičnega spisanja«, oboje je prepovedano; toda to moram dobiti na kakršen koli način. — — — — —

Tukaj je v glavnih ulicah — kako se imenujejo, ne vem; najbrže nimajo nikakršnega imena — živahno življenje; brezštevila množica se pomika, suvajoč se gori in doli, pa ne tiho, ampak vse kriči, vrešči, kliče in ponuja svoje blago. Skoro vse kupčije se opravljajo na ulici v odprtih prodajalnicah in šatorih. Tu dela na ulici črevljar, kovač, pek jemlje pečen kruh iz peči, tam stoji častnik v nogavici ter čaka, da mu popravi črevljar pohabljen črevelj, tam zopet čepi s podloženimi nogami sedlar v čisto ozkem prostorčku, ki mu niti ne pusti, da bi se svobodno kretal. Povsod se čuje žvenket denarničarjev menjevalcev; tu kriči umazan Turek svoj dolgo zategnjeni »vo-ā«, tam se suče počasi sredi ceste Evrejec, dišeč po vsakršnih duhovih, noseč na glavi na deski surovo meso, ki visi kakor franže na vseh koncih raz desko, tu se zopet preriva Albanec ali Bog ve katere narodnosti človek s krvavečim mesom v roki skozi množico. Veliko je število pušičih pohajkovalcev, ki gledajo flegmatično na mimoidoče ljudi in na vrteče se oblake dima. Jutri pojdem z nekim učiteljem med De-

brane, da jih vidim od obličja do obličja, in da se seznanim nekoliko z njih navadami. — — — — —

Obnebje je znatno gorkejšo nego na Dunaju in se kaže še gorkejšo, nego je; je-li ta smrad tudi zdrav, tega še ne morem vedeti. Za sedaj sem z zdravjem še zadovoljen; samo malo utrujen in slab sem. — Mojih dialektičnih poročil in korespondencij še dolgo, dolgo ne bode; bojim se celo, da bode bera mojih žalostnih izkušenj mnogo bogatejša, nego bera dialektičnega materijala.

2.

V Solunu, dne 23. novembra 1891.

— — — — — (O. prosi neke knjige) — — — — —

Jastrebov se zanima za nekatera geografsko-etnografska vprašanja in ni vedel doslej ničesar o Tomaschkovih razpravah. Ker me je tako prijazno sprejel in je vedno pripravljen mi s svojim svetom pomagati, bi ga tudi jaz s temi spisi rad seznanil. Zbornik bolgarskega ministrstva sem vendar pri Jastrebu dobil, pa samo prve tri zvezke; ostali še niso našli pota semkaj.

Okoli mene imajo ljudje povsem nasprotne nazore o macedonskih etnografskih razmerah in narečjih: eden jih reklamuje odločno za Bolgare, drugi govori o njih kakor Srbih in sicer tako odločno, kakor da bi bilo vse samo ob sebi umevno in ne bi moglo biti drugače. K lastnim nazorom, ki bodo seveda povsem nezavisni od obojestranske propagande, še dolgo ne bodem mogel priti; zato se jih bodem pa potem tem trdnejše držal. — — — — —

Sedaj sem našel privatno stanovanje; za svojo siromašno sobo v prvem hôtelu plačam vsaki dan 2 gld.!

Posebne ponatiske iz »Archiva« mi pošljite, prosim, kar po ste restante, ker svojega novega naslova še ne vem. (Uličnih imen, kakor se kaže, ni.) Korekture bi vsekakor rad preskrbel v Solunu, zakaj pošiljatve avstrijske pošte niso svobodne cenzure; če potujem v notranjo Macedonijo, pošljejo vse za mano po turški pošti, ako mi sploh cenzura še kaj pusti, a to je jako malo verjetno.

3

V Solunu, dne 12. decembra 1891.

Tukaj je absolutna znanstvena puščava. Nobenega človeka, s katerim bi razpravljaj znanstvena vprašanja, ki me zanimajo, nikakršnega znanstvenega življenja! Bolgarska gimnazija je realna gimnazija, brez filologov. Umevno je torej, da sem nesel drugi zvezek »Archiva« kakor kak »Sanctissimum« s pošte domov. — — — — — V tu-

kajšnji bolgarski ljudski šoli sem našel v prvem razredu par mladih fantov, ki so šele pred kakimi 14 dnevi zapustili domače vasi in poprej še niso videli nobene šole. Žal, da sem jih samo enkrat izpraševal; ko sem se priplazil drugikrat k ljudski šoli, sem jo našel radi difterije zaprto. — — — — Človek pa ne more biti pri takem izpraševanju nikoli dovolj previden; zakaj če si dam radi natančnega izgovora besede še enkrat povedati, dobim lahko drug, od navadnega različen izgovor. Posrečilo se mi je dobiti človeka iz kraja Sucho, to je velika vas med Solunom in Seresom, torej iz južne Macedonije; obiskoval je le grško šolo. To narečje je jako zanimivo radi silno močno ohranjenega rinezma. — — — —

Komičen prizor se je vršil v mojem stanovanju. Obiskala sta me neki gimnazijski profesor in tukajšnji bolgarski knjigotržec, oba vrla patriota, oba iz Macedonije, knjigotržec iz Prilepa. Govorili smo seveda tudi o macedonskih narečjih. Kar čujem iz ust Prilepca — *č*. »Kako izgovarjate to besedo?« sem ga vprašal. — »Braća«. — »Saj to je isti glas kakor v srbščini«; čul čem namreč čisto različno zopet *h*. »Ne, ne,« je rekel na mah profesor, »to je samo mehki *k*, povsem različen od srbskega *č*.« Knjigotržec je moral sedaj več besed z *č* izgovoriti, in vedno sem slišal natančno *č*. Toda patriotični profesor mi ni hotel pritrditi, slišal je samo mehki *k*, dočim se je spirantni element povsem dobro čul. »Ti pa izgovarjaš danes k' prav čudno, povsem drugače, kakor sicer,« — se je obrnil k svojemu prijatelju; opetovani truda polni poskusi Prilepca, da bi izgovoril »macedonski« (= patriotično macedonski) k', so bili zaman. Skoro isto je bilo pri *h*; dolgo je govoril samo *h*, šele po mnogem prizadevanju je izgovoril za svojim prijateljem *g*! Le še nekaj deklinacijskih drobtin in dobre fantazije, in v narečju v kraju Sucho bi bil najden jezik Cirila in Metoda!

Za svoje dialektične ekskurze moram čakati pomladi; začnem seveda na jugu. Kakor mi je pravil Jastrebov, mi on ne bi svetoval, v nekaterih krajih, ki mejijo na Albance in so deloma od njih obljedeni, delati pismenih beležk; človek je v nevarnosti, da se izpostavi kot vohun velikim neprijetnostim; vsaj on večkrat ni smel v prisotnosti ljudi ničesar zapisati. Pozneje po spominu pa ne morem napraviti ničotic; skoro bi bilo potrebno, da bi bil oborožen s celo baterijo fonografov. Ne bodem toliko poskušal, da bi v kolikor možno mnogih narečjih nabral posameznih drobtinic, temveč zadovoljim se, da dobim samo o nekaterih najznačilnejše znake v celoti. — — —

Po Jastrebovem nasvetu pojdem takoj po veliki noči (drugi dan) na Athos, kjer še dobim menihe pri polnih mesnih loncih. Po zimi je nemogoče gori bivati, ker ni peči, pozneje pred veliko nočjo bi me pa s postom izstradali. Z Athosa se začno takoj moja romanja proti sredini — — — — — (O. prosi Jagića nekaj svetov in našteva razne knjige, katere je našel v Macedoniji.) — — — — —

Slovanski rokopisi so sedaj v Macedoniji jako redki. V srditem cerkvenem boju med Bolgari in Grki so le-ti baje kupoma sežgali slovanske rokopise kot nevšečne priče(?) slovanske liturgije. Nasprotno pa se baje med Mohamedanci in Albanci še nahajajo slovanski rokopisi, katerih pa kot relikvij ne dajo iz rok, temveč jih samo od daleč pokažejo strmečim tujcem. Ravnokar so mi pravili, da je v neki iz cerkve pretvorjeni mošeji, ne posebno daleč od Durazza, pod streho ogromen kup slovanskih rokopisov. To govorico preiščem dalje. Če se dokaže kot verjetna, bi rad preko Trsta v Durazzo potoval, ako bi se odločilo ministrstvo ter mi naklonilo brezplačno vožnjo po parniku; toda tega ne verujem.

Tukajšnjemu življenju sem se že nekoliko privadil. Ljudje so sicer čudni; naletel sem n. pr. v dežju na turškega častnika, ki je imel fes zavit v robec, kakor pri nas pastirji. Gimnazijskega ravnatelja sem srečal, ko je nesel ogromno košaro surovega mesa domov, res skrajnje praktičen mož za vse, in izvestno ga njegova soproga jako čisla. Najbolj čutim sedaj pomanjkanje vsakega znanstvenega občevanja; tu se more človek k večjemu prepirati o macedonskem vprašanju, toda kot politik, ne kot slavist. Vaše pismo je bilo torej za-me — velika znamenitost. Svojo influenco sem srečno odslovil; pogum in vztrajnost mi še nista upadla. Upam, da moje potovanje ne bode povsem brez namena in brez uspeha, in tega si tudi ne želim. Le zdravje me ne sme pustiti na cedilu. Tukajšnje obnebje je menda vendar precej nezdravo; sedaj imam influenco in difterijo.

Sedaj plavam v sredi macedonskega prepira; najčudnejše nazore čujem. Ljudem dela beseda »Bolgarija« največje težave; dobro je, da ne vedo ničesar o nemškem izvoru besede Rusi! Že sedaj so mi prav intenzivno polagali na srce, da bi v svoji razpravi o macedonskih narečjih — oni mislijo mnogo dalje nego jaz sam — v predgovoru slovesno izjavil, da se znanstveni rezultati ne bodo izrabljali za politične namene!! Naj se ne imenuje ni beseda ‚srbski‘, ni ‚bolgarski‘. Operirati bi moral skoro kakor v matematiki samo z X in Y ! — —

(Konec prihodnjic.)

Dr. V. Oblak v Macedoniji.

Priobčil Fr. Vidic.

(Dalje.)

4.

V Solunu, dne 24. decembra 1891.

beležkami o narečju okraja Sucho sem gotov. Seveda ne bode tako natančna monografija, kakor je Štrekljeva o kraškem narečju; mislim pa, da sem zbral vse, kar je važnega. Vso zbirko še enkrat pregledam, da eventualne nedostatke izpolnim pravočasno. — — — (O. podaje filološke date.) — — — Še nekaj doneskov k filološki humoristiki. Sedaj imam nekoga iz vasi Oboki (pokrajina Debra); dal mi je že dve avdijenci. Glede *št*, *žd*, je vse tako pestro, da kmalu sam svojim beležkam ne bodem verjel; taka zmešnjava je v tej točki — in mi še iščemo doslednosti v jeziku — — — — —

Rokopisi so tu jako redki; Macedonija ni več Kalifornija, in pri tem hranijo ljudje (tudi izobraženci) vsako papirnato krpo z babjeverno spoštljivostjo, kakor da bi imeli prav toliko avtografov Cirila in Metoda samega. Čim bolj zamazan je papir, tem dragocenejši!

Danes sem zvedel, da so hajduki v nedeljo v Deбри (mestu) vodjo ljudske šole odpeljali pri belem dnevi, ko je šel v cerkev! Lepe razmere! In vendar bode prej ali slej neizogibno, da se dialektično gradivo kontroluje na licu mesta. — — — — —

5.

V Solunu, dne 2. januarja 1892.

Novo leto sem pričel s hudo mrzlico. Najmučnejša mi je bila misel, da se bodem moral morebiti na mah domov vrniti. Zdravnik pa me je v tem oziru pomiril, in danes sem se tudi mrzlice iznebil; toda mnogo medicinovanje mi je temeljito pokvarilo želodec. Prav srečen slučaj, da sem dobil danes korekture iz Lipsije; zakaj za drugo delo bom za več dni nesposoben.

Svojega Obočanina sem pognal. Pokazalo se je, da je sicer šele pred mesecem dni prišel iz Debre, da pa je že v prejšnjih letih prebil večkrat po nekaj mesecev tukaj; a to mi je prvi dan utajil. — —

Pri takih odnošajih je pač boljše, da se moja pismena poročila o macedonskih narečjih ne porabijo za »Archiv«. Rad bi veljal glede

svojega dialektološkega gradiva kot »nezmotljiv«; če bi se pa vendarle, dasi v enem samem slučaju v doslej objavljenih poročilih dokazala nepravilnost, potem bi bilo konec moje nezmotljivosti v delu samem (ako kdaj izide); našli bi se srbski in bolgarski (patriotični) staroverci. Pač pa bi objavil — če ste zadovoljni — v »Archivu« kratko skicirane črtice o najvažnejših posebnostih macedonskih narečij, in sicer brž ko gradivo, ki sem je že nabral, na licu mesta pregledam ali sploh kje na mestu samem kaj zabeležim. Tako bi tudi na spreten način delal reklamo za svoje bodoče obširne dialektične razprave! —

6.

V Solunu, dne 14. januarja 1892.

Zbral sem vse svoje moči ter sem naposled vendarle posestil bolgarsko ljudsko šolo; toda trud je bil zaman, ker so bili učenci oboleli. Najbrže se bode dala stvar tako napraviti, da me dotični deček, ko ozdravi, obišče dvakrat do trikrat v tednu; v šoli je izpraševanje vendar neprijetno. Danes ne morem torej nič dialektoloških poročil poslati. O narečju kraja Galičnik (Debra) sem poročal menda že v zadnjem pismu. Brž ko bode vreme razmeroma toplo, obiščem pastirsko kolonijo (kaki dve uri odtod), zgolj ljudi iz Galičnika, ki, povsem ločeni in osamljeni, tukaj s svojimi čredami prezimujejo in so torej svoj jezik ohranili čist. Nevoljno že pričakujem začetka pomladi; potem se prične delo. Ne manjka se sicer tukaj ljudi iz Debre, in tudi iz drugih krajev bi se menda kateri našel; toda teh ljudi jezik je že mešanica iz raznih narečij; boljše manje, pa zanesljivo! — — —

7.

V Solunu, dne 9. februarja 1892.

Vprašanje glede pozicije macedonskih narečij je že srečno rešeno, in jaz bi se lahko vrnil domov. Ravnokar je izšla »Картa епископских земаља« z dolgim »zgodovinsko-jezikovnim« vodom; izdala jo je srbska »Omladina«. V celi Macedoniji, zapadni Bolgariji s Sofijo, da celo še v Rodopih, so samo Srbi! Da se ta velikosrbska pokrajina bolje zaokroži, se ji privrže še iztočna polovica Kranjske in vztočni deli južnega Štajerja! Drinov in Miladinovca so označeni kot falzifikatorji, vse od Bolgarov zapisane pesmi so predelane i. t. d.!! Srečnega se štejem, da sem dobil to krasno razpravo še o pravem času, zakaj šele zdaj vem, da narečje suchovsko niti bolgarsko ni! — — Obžalovati moramo Srbe, da imajo tako vseučiliško mladež, ki se nič ne uči in nič ne ve. — —

Sedaj sem prebil en dan med ovčjimi pastirji v Galičniku v slamnati koči pri njih ognjišču. Potrdilo se mi je vse, kar sem si bil že poprej zabeležil. — —

Te beležke, ki so sicer za-me zanesljive in brezdvomne, bodem vendar izkušal še enkrat na licu mesta kontrolirati, da umirim vest tudi največjih dvomljivcev. Z rezultatom tega enodnevnega izleta sem povsem zadovoljen, dasi me stane 10 gld. Načrt za moje potovanje je že izgotovljen, čakam samo še toplega vremena; če bode doba ugodna, odpotujem lahko že 1. marcija. Odtod pojdem čez Sucho (ob tej priliki obiščem vse vasi v okolici) v Seres, ostanem tam 7 do 10 dni, da proučim narečja v okolici, ter pojdem od tam do Drame in potem v Nevrokop (na južnozpadnem vznožju Rodope) in Melnik, od tam v Petrič, Strumico, Dojran, Kukuš, Solun. Ta tura, preračunjena na 4—6 tednov, bode silno težavna, mnogokrat bo težko dobiti poštenega konja. Na to potovanje ne mislim prav z veseljem, upam pa, da bode dalo zanimivo dialektološko žetev. Poprej pa mislim z manjšimi turami okolico solunsko prepotovati. Sedaj je to še nemogoče; ob lepem vremenu pa si bodem lahko upal po dnevi v vasi; noči pa so še vedno jako hladne, in po vaseh nikjer dostojnega prenočišča! Ako naj svojo nalogo tako izvršim, kakor sem si jo umislil, potrebujem precej izdatne podpore od ministrstva. Zlasti pa bi mi morala o pravem času priti v roke; in vendar je ne bi rad poprej zaprosil, predno ne bode graška reč rešena. Vprašanje je le, ali bode ministrstvo tudi to stvar z navadno počasnostjo reševalo, potem bi seveda rešitev dobil šele v Celju! — — — (O. vprašuje Jagića za svet, kako naj izprašuje ljudi.) — — —

P. S. Prišel sem prav od turškega generalnega guvernerja, s katerim sicer nisem osebno govoril, temveč le z dragomanom našega konzulata. Za svoje potovanje v sredino potrebujem neobhodno odprtega priporočilnega pisma „Bajrundu“ generalnega guvernerja samega; le tedaj mi turške oblasti v malih krajih ne bodo delale težav; in moje potovanje je le s takim spremnim pismom nesumno. Ako se male oblasti vedejo rezervirano, sem tudi prebivalcem samim sumen, in občevanje z njimi je potem nemožno. Tako so mi soglasno poročali nekateri zvedenci, ki so potovali po Macedoniji in Turški. Naš vicekonzul (konzula še nimamo), ki je šele malo časa tukaj in je novinec v vseh turških odnošajih, je popolnoma napačno ravnal; ne da bi bil šel sam k paši, ampak, poslal me je z dragomanom k višjemu turškemu uradniku, ki pravzaprav nima ničesar odločevati v tej stvari. In v istini se je tako zgodilo, kakor mi je

prorokoval Jastrebov; paša mi noče dati priporočilnega pisma, niti »bajrundu«. To so prvi sadovi tistih priporočil »nach Thunlichkeit«. Jutri dobim tako priporočilo, in videl bodem, ali se bode dalo z njim potovati v sredino; ako bo samo prazen »Wisch«, potem moram opustiti potovanje po celi južni Macedoniji (Seres, Nevrokop, Kostur) in potovati v Bitolj, da dobim od tamošnjega paše tak »bajrundu« za ondotne pokrajine. Povprašam Jastrebova za svet in mu pokažem pismo. Oni visoki turški uradnik mi je svetoval, da bi dobil po našem poslaništvu v Carigradu pri Porti priporočilno pismo na vse turške vijaletе v Macedoniji, a to smatram le za nastavljeno past; jaz mislim, da bi se s takim »visokim« priporočilnim pismom zdel oblastvom sumen; povprašam Jastrebova. Turški uradnik se je informiral, kako mislim uravnati svoje preiskovanje, kaj pravzaprav preiskujem i. t. d.; s kratka: moj namen se mu je zdel nekoliko sumen. Žalostna dežela, v kateri se vidi znanstveno proučevanje in potovanje sumno!

(Konec prihodnjič.)

Spomin ob Savi.

Iu sanjam, sanjam v tiho noč
Ob valoviti Savi,
Kjer srečala sva se nekoč,
Razvnela se v ljubavi.

Čolniček moj odplaval je
Brez mene in brez vesla,
In kar je bilo moje vse,
Usoda je odnesla.

Odkar zagrebla sem jo tu,
Za me ni sreče prave.
In plakam, plakam v žalnem snu
Ob strugi šumne Save . . .

Vida.

Ob slovesu.

Za hrib se solnčece nagiblje,
En hip in se za vrh zaziblje;
K dekletu jaz grem tih in nem,
V slovo ji reči kaj ne vem.

Smehlja se v cvetju zemlja mlada,
Na njo večerna rosa pada;
Molče stojiva kraj vasi
In nama rosne so oči.

Milenko.

Dr. V. Oblak v Macedoniji.

Priobčil Fr. Vidic. •

(Konec.)

8.

V Solunu, dne 21. februvarja 1892.

Upam, da v 14 dneh lahko nastopim svoje večje potovanje v južnovzhodno Macedonijo; jedva že čakam konec mučnega brezdelja. Te dni naredim večji izlet v solunsko okolico v širšem pomenu. Narečje galičniško je že skoro obdelano; le v glasoslovnem obziru je zanimivo. — — — Od generalnega guvernerja sem dobil dve zalepljeni pismi, s katerima se moram zopet v Seresu in Drami pri paši oglasiti, da izgubim na potovanju zopet nekaj časa. K sreči pride kmalu Schm. — semkaj, in on pozna turške razmere.

9.

V Solunu, dne 27. februvarja 1892.

Ker odpotujem gotovo v 8—10 dneh, zato prosim, da podregate, da dobim, ako je mogoče, do tedaj korekturo »Altslovenische Bemerkungen«. Pozneje do povratka iz Macedonije ne bodem imel prilike, da bi pregledal korekturo. — — —

Za potovanje je že vse pripravljeno. Mislim, da pošljem iz Seresa prvi dialektološki prinos za »Archiv«, in upam, da okolo 25. marcija še ne pride prepozno za 4. snopič.

10.

V Solunu, dne 4. marcija 1892.

Včeraj zvečer ob deseti uri sem se vrnil iz vasi Vardarovce, prilično 10 ur odtod, v spremstvu dveh žandarskih častnikov in štirih orožnikov kot vohun v Solun: dva orožnika sta poprej odšla. Noč sem prebil na policiji.

Odšel sem bil odtod v Novo selo in v štiri druge vasi in sem bil svoje beležke v Vardarovcih vprav skoro izvršil, ko je nastala katastrofa. Sedel sem pri popu na ognjišču in sestavljal mirno svoje notice; kar se zatemni v uborni sobici, in ko sem se ozrl, sem zagledal turškega častnika, ki je planil z revolverjem na-me, za njim 6 »suvarov« (orožnikov) z napetimi puškami. Z divjim pogledom mi je iztrgal mojo beležnico iz rok, zgrabil urno mojih par dokumentov,

pognal domače iz sobe in preiskal najprej mojega gonjača. Potem je prišla vrsta na-me. Vse so mi vzeli razen denarja in ure.

Najprej so naju gnali k turškemu vaškemu sodniku. Pokazal sem takoj pri napadu častniku svoj potni list in zlasti pismo generalnega guvernerja, toda pograbil je je hlastno ter je vtaknil v žep, ne da bi je pogledal. Protestoval sem, izjavil, da sem avstrijski podanik; vse zaman; razumeli sicer niso ničesar, samo to, da sem avstrijski podanik; na to pa se niso ozirali.

Od vaškega sodnika so naju gnali v Solun.

Premočeni do kože in skoro trdi od silnega, mrzlega vetra, smo dospeli tja; ta dan sem bil dvanajst ur na konju, dasi nisem ježe čisto nič vaje! Da danes ne morem niti sedeti, niti hoditi, je povsem umevno. Ob eni po polnoči sem bil zaslišan, toda skoro se nismo mogli razumeti. Danes so me milostno izpustili, a uboga para, moj gonjač, ker ni tuj podanik, še sedaj sedi. Torej v kljub potnemu listu in priporočilnemu pismu se človeku lahko pripeti tak neprostopoljen transport. — — — — —

Da bi le svojo beležnico zopet dobil, kjer so zapisane vse moje dosedanje notice, da ne bi je sežgali, češ, da je sumna! O mnogih težavah in neprilikah, sitnostih glede hrane i. t. d. nočem danes niti govoriti; preutrujen sem in moram prenehati.

Vsi oni ljudje, ki so me na mojem potovanju gostoljubno sprejeli, bodo imeli najbrže neprijetnosti, bodo zaprti in na globe obsojeni. Smilijo se mi v istini, toda naš konzul še sedaj ni zahteval, da bi izpustili moje vodnike, dasi bi to lahko dosegel.

Sploh je potovanje po vaseh brez privatnega priporočila od vasi do vasi nemožno, ljudje so preveč nezaupni in imajo povsem prav. Meni je mučno, da sem ljudi izpostavil takim nevarnostim. Da bi malo laglje potoval, bi se moral izdajati za »starinarja«, potem pa si ne bi mogel nič jezikoslovnih beležk delati. Konzul mi je tudi dejal, da je jako dvomljivo, ali dobim od tukajšnjega generalnega guvernerja priporočilna pisma v druge kraje n. pr. v Veles. Brez njih pa je potovanje nemožno. — —

II.

V Solunu, dne 5. marcija 1892.

Katero koli daljnje potovanje po Macedoniji mi je absolutno zabranjeno. Bil sem danes zopet pri našem konzulu, in ta mi je dobrohotno svetoval, naj čim preje odpotujem iz Turčije. Pri Turkih sem sedaj na sumu kot vohun, in vprašanje je celo, ali mi dajo potni list na Atos. Pravijo, da so v mojih beležkah zaznamki o številu Bol-

garov v Macedoniji!! Kuća, nazot, dečo i t. d. niso torej nič drugega nego nov način narodnega štetja; zakaj razen takih stvari ni prav ničesar v moji beležnici. Če dobim potni list na Atos, se odpeljem s prihodnjo ladjo tja, a tukaj pri menihih z Atosa pozvem, ali mi je neizogibno prebiti 5—6tedensko »postno preskušnjo«. Če ne bodem mogel iti tja, pa pojdem na Krk in sosednje otoke, da proučim tamošnja narečja; upam, da tam ne bodo slutili v meni ruskega vohuna. Tukajšnja policija je zvedela, da sem bil pri Jastrebovu, in zato sem ji sedaj še bolj sumen; zdi se mi skoro, da tudi konzul nekoliko dvomi, da-li ne izvršujem kakšne politične misije!! V Belem gradu se vsekakor nekaj časa pomudim, in če najdem v tamošnjih knjižnicah hvaležno delo, podaljšam ondotno bivanje. Upam, da si priskrbim za Krk priporočil po Milčetiću na Reki.

Za take natančne dialektne študije, kakor sem si jih jaz namislil, v Macedoniji še dolgo ne napoči čas. Tukaj postane lahko nemška temeljitost nevarna. Če potuješ le od mesta do mesta, a vasi se le prilično dotakneš, tedaj ne obudiš, če imaš le kaj pismenega od javnih oblasti v rokah, nikakršnega suma, a od vasi do vasi naj nihče ne potuje, in nobeno vseučilišče naj nikogar ne pošilja sem v take namene. Lahko je nabirati narodne pesmi; zakaj ondaj lahko potuješ pod prevezo, da si botanik ali starinoslovec; potem napelješ pogovor na pesmi, in če katero čuješ, jo občuduješ ter zapišeš; drugače pa je pri zgolj dialektoloških namenih, ko moraš iz vira samega, t. j. na licu mesta črpiti. — Koliko sem se pripravljajal za potovanje, in sedaj je vse zaman!

Moje pismo mi daje pravico, kakor mi je opetovano zatrjeval J., tudi za pot v vasi, katere sem sedaj obhodil. Vasi ne leže tako daleč stran, narečje teh vasi je v najožji zvezi z onimi, ki leže na potu iz Soluna v Seres. Pri takih potovanjih, kjer gre za določitev medsebojnega razmerja raznih narečij, pač ne morem naprej določiti, v katere vasi me pripelje pot; človeka lahko dialektološke najdbe povsem zanesejo. Kaj takega pa je tukaj, kakor sedaj vidim, povsem nemožno. Da bi bil to poprej vedel, bi se bil zadovoljil s skromnejšim namenom in bi bil zasledoval druge namere. Sedaj se tolažim s tem, da je tudi Krk dialektološka Kalifornija. — — — — —

Bil sem pri konzulu; ne da mi potnega lista na Atos, ker se boji, da bi me tam zopet zaprli. Prosil me je najmanj desetkrat, naj takoj odpotujem, ker sem Turkom silno sumen, in on ne more več dolgo za mojo varnost jamčiti. Odpotujem torej v Beli grad; tja prosim poročil »poste restante«.

